

بررسی وضعیت سنگ تزئینی در ایران

کد موضوعی: ۳۱۰

شماره مسلسل: ۱۲۱۳۱

دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

دی ماه ۱۳۹۰

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۳.....	مقدمه
۴.....	۱. تولید و استخراج سنگ تزئینی خام
۵.....	۲. صادرات و واردات سنگ تزئینی
۱۱.....	۳. وضعیت فرآوری سنگ در ایران
۱۵.....	نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاد
۱۶.....	منابع و مآخذ

بررسی وضعیت سنگ تزئینی در ایران

چکیده

مطابق با سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری (ره) در جهت عدم خام‌فروشی انواع مواد معدنی، عوارض از ۳۰-۷۰ درصدی صادرات سنگ خام برای افزایش هزینه صادرات در سال ۱۳۸۹ در هیئت دولت به تصویب رسید. شاید مهمترین هدف قانون مذکور، جلوگیری از صادرات سنگ‌های تزئینی خام و کنسانتره سنگ آهن بوده که در سال‌های اخیر بر میزان صادرات آنها افزوده شده است. ولی این مصوبه با توجه به چالش به‌وجود آمده در معادن سنگ و سنگ آهن، در ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۹۰ برای یک سال ملغی شد.

استخراج و فرآوری انواع سنگ تزئینی نشان می‌دهد که عدم تناسب رشد تکنولوژی استخراج و فرآوری سنگ‌های خام داخلی همچنین وجود بسیاری از مشکلات ساختاری در صنعت سنگ، در طی برنامه چهارم توسعه، منتج به رشد ۴۰ درصدی تولید و استخراج سنگ‌های تزئینی خام و عدم رشد در فرآوری سنگ‌های خام شده است و این امر موجب رشد صادرات سنگ تزئینی خام در طی پنج سال اخیر شده است.

از طرفی، میزان تولید سنگ‌های تزئینی فرآوری شده در سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸ تغییراتی نداشته و میزان صادرات سنگ تزئینی فرآوری شده از

۱۷۴,۰۰۰ تن به ۱۰۹,۰۰۰ تن کاهش داشته است و در مقابل، ارزش واردات سنگ تزئینی خام از ۱,۳۵۰,۰۰۰ دلار به ۱,۷۰۰,۰۰۰ دلار افزایش یافته است و این نشان‌دهنده کاهش رقابت‌پذیری سنگ‌های فرآوری شده در طی این سال‌ها بوده است.

در حالت کلی با توجه و دقت در میزان واردات، صادرات و تولید سنگ‌های تزئینی فرآوری شده، می‌توان به این موضوع پی برد که میزان مصرف داخلی انواع سنگ تزئینی فرآوری شده داخلی در طی سال‌های برنامه چهارم توسعه افزایش پیدا کرده و کاهش صادرات سنگ فرآوری شده همراه با افزایش واردات آن نشان‌دهنده کاهش میزان رقابت‌پذیری این بخش در عرصه جهانی است که در صورت ادامه روند موجود، صنعت سنگ ایران جایگاه خود در عرصه بازارهای جهانی را از دست خواهد داد.

در بخش فرآوری سنگ در ایران مشکلاتی از قبیل قدیمی بودن تکنولوژی در بسیاری از کارخانجات، بالا بودن نرخ بهره، عدم دسترسی تولیدکنندگان به منابع مالی ارزان‌قیمت، اتخاذ سیاست‌های مالی و پولی نامناسب، تعرفه‌گذاری نامناسب و متغیر گمرکی و نبود محیط کسب‌وکار مناسب در داخل از عمده‌ترین دلایل عدم رقابت‌پذیری بخش سنگ تزئینی فرآوری شده داخل با رقبای خارجی است که در حالت کلی بدون حل مشکلات فوق‌الذکر نه تنها عوارض صادراتی کمک به افزایش فرآوری مواد خام و رقابت‌پذیری این بخش نخواهد کرد بلکه باعث کاهش تولید و استخراج سنگ تزئینی خام در معادن می‌شود که در نهایت منجر به تعطیلی این بخش نیز خواهد شد.

منابع معدنی ایران یکی از غنی‌ترین منابع معدنی جهان به‌شمار می‌رود که از تنوع بسیار بالایی نیز برخوردار است. یکی از مهمترین مواد معدنی موجود، انواع معادن سنگ تزئینی است که با بیش از $\frac{2}{7}$ میلیارد تن ذخیره شناخته شده، ایران را در زمره ده کشور برتر دارنده انواع ذخایر سنگ تزئینی قرار داده است. طبق آمار سال ۱۳۸۸، تعداد معادن فعال در بخش معادن سنگ تزئینی ۱۰۰۳ معدن بوده که از این معادن حدود ۱۳ میلیون انواع سنگ خام استخراج شده است.^۱ وجود این معادن و استخراج انواع سنگ تزئینی، منجر به شکل‌گیری حدود ۶۰۰۰ واحد فرآوری سنگ در استان‌های مختلف شده که در این واحدها حدود ۹۱ میلیون مترمربع سنگ تزئینی در سال، با کیفیت‌های مختلف فرآوری می‌شود.^۲ وجود این واحدهای فرآوری در داخل، همچنین بالا بودن ارزش‌افزوده سنگ‌های فرآوری شده، سیاست‌های حمایتی دولت را نسبت به فرآوری بیشتر سنگ‌های تزئینی خام سوق داد و همین امر موجب اعمال تعرفه ۷۰ درصدی بر صادرات سنگ خام تزئینی در سال ۱۳۸۹ شد.

در این گزارش سعی می‌شود پس از بررسی تولید سنگ تزئینی خام و فرآوری شده، ماهیت بازار سنگ تزئینی، صادرات و واردات انواع آن مورد بررسی قرار گرفته و آثار مثبت و منفی وضع تعرفه بر بخش استخراج و

۱. آمار ارائه شده توسط انجمن سنگ ایران.

۲. همان.

فرآوری مورد تحلیل و واکاوی قرار گرفته و مشکلات بخش فرآوری مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

۱. تولید و استخراج سنگ تزئینی خام

براساس آمار منتشر شده، تا سال ۱۳۸۸، حدود ۱۴۰۰ معدن سنگ تزئینی خام مجوزهای لازم برای فعالیت را دریافت کرده‌اند که از این تعداد، ۱۰۰۳ معدن فعال، ۳۴۹ معدن غیرفعال و ۴۸ معدن در حال تجهیز بودند. جدول ۱ میزان تولید واقعی انواع سنگ تزئینی طی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸ را نشان می‌دهد.

جدول ۱. استخراج و فرآوری سنگ تزئینی طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۸

(هزار تن)

					سال	سنگ تزئینی
۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	استخراج سنگ تزئینی خام	۹۳۹۶
	۸۰۰۰	۸۵۰۰	۸۵۰۰	۸۰۰۰	فرآوری سنگ تزئینی	

مأخذ: آمار اخذ شده از وزارت صنایع و معادن.

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میزان استخراج سنگ تزئینی خام از ابتدای برنامه چهارم تا انتهای آن، حدود ۴۰ درصد افزایش یافته است، ولی فرآوری سنگ تزئینی طی سال‌های برنامه، رشد آنچنانی نداشته است. شاید مهمترین دلیل این امر، ورود تکنولوژی جدید به بخش استخراج (همچون استفاده

از سیم برش به جای استفاده از مواد ناریه و... و تحول شیوه استخراج و عدم تحول متناسب در تکنولوژی فرآوری و برش سنگ بوده است که همین عدم تناسب رشد در استخراج و فرآوری چالش‌های اساسی در بخش‌ها و طول زنجیره صنعت سنگ را به وجود آورده است. چالش‌هایی که در طول زمان منجر به عقب‌ماندگی تکنولوژی فرآوری نسبت به دیگر کشورها و عدم توان رقابت در بازارهای جهانی می‌شود. البته از بعدی دیگر می‌توان استدلال کرد که مصرف‌کنندگان داخلی، نسبت به انواع سنگ‌های فرآوری شده در داخل کشور تمایلی نداشته و تقاضا برای محصولات جایگزین یا سنگ‌های خارجی (به دلایل مختلف همچون پایین بودن قیمت، بالا بودن کیفیت و تنوع رنگ محصولات خارجی) بیشتر شده است، ولی در هر دو حالت فوق، نتیجه قطعی افزایش صادراتی سنگ‌های خام، خواهد بود که سیاستگذار به این موضوع به عنوان یک تهدید نگاه کرده و برای جلوگیری از رشد صادرات سنگ تزئینی خام، افزایش هزینه صادرات (اعمال تعرفه صادرات) را در دستور کار قرار داده است که کارآیی این سیاست را باید مورد بررسی دقیق قرار داد.

۲. صادرات و واردات سنگ تزئینی

در بررسی صنعت سنگ، به دو بخش سنگ تزئینی خام و فرآوری شده اشاره می‌شود. از نگاه معدن‌داران، سنگ‌های تزئینی خام به سنگ‌هایی گفته می‌شود که هیچ فرآوری بر روی آن صورت نگرفته باشد. این سنگ‌ها به شکل کوپ یک، دو

یا سه تکه از معادن استخراج شده و برای فرآوری آماده می‌شوند. ولی این امر از نگاه بخش گمرک به‌گونه‌ای دیگر است. به‌طوری که طبق ردیف‌های موجود در گمرک، سنگ‌های خام فقط محدود به کوپ‌های مختلف نشده و در ۱۰ ردیف به شرح ذیل، انواع سنگ‌های خام و نیمه‌فرآوری شده در زمره سنگ‌خام قرار می‌گیرند:

- سنگ‌های خارا به شکل بلوک یا لوح مربع یا مستطیل با ضخامت کمتر از ۵/۷ سانتیمتر،

- سنگ خارا، کار نشده یا ناهمواری گرفته شده،

- سنگ‌های اکوسین و سایر سنگ‌های آهکی ساختمان، آلاباستر،

- سنگ‌های مرمر کار نشده و تراورتن (به شکل بلوک و لوح مربع و

مستطیل) با ضخامت بیش از ۲۵ سانتیمتر،

- سنگ‌های مرمر کار نشده و تراورتن با ضخامت بیشتر از ۴ سانتیمتر تا ۲۵

سانتیمتر،

- سنگ‌های مرمر کار نشده و تراورتن تا ضخامت ۴ سانتیمتر،

- سنگ‌های مرمر و تراورتن کار نشده یا ناهمواری گرفته شده،

- سایر تراش یا ساختمان دارای ضخامت کمتر از ۵/۷ سانتیمتر و بیشتر،

- سایر سنگ‌های تراش یا ساختمان با ضخامت کمتر از ۵/۷ سانتیمتر.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، کلیه بلوک‌ها و اسلب‌های نیمه‌فرآوری شده

و کوپ‌های بسیار بزرگ در یک ردیف گمرکی قرار گرفته و تفکیکی بین

سنگ‌های نیمه‌فرآوری شده و سنگ خام وجود ندارد. با توجه به این امر،

می‌توان استدلال کرد که آمار صادرات سنگ تزئینی خام محدود به سنگ خام واقعی نبوده و سنگ‌های نیمه فرآوری شده را نیز دربر می‌گیرد. با این تعریف، آمار صادرات سنگ تزئینی خام و نسبت آن به تولید داخل، در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲. میزان و ارزش صادرات سنگ تزئینی خام طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۸

(تن)

عنوان سال	تولید سنگ تزئینی خام	صادرات سنگ تزئینی خام	ارزش صادرات سنگ تزئینی خام (هزار دلار)	نسبت صادرات به تولید سنگ تزئینی خام (درصد)
۱۳۸۴	۹,۳۹۶,۰۰۰	۶۱۸,۰۰۰	۴۹,۰۰۰	۶/۵۷
۱۳۸۵	۹,۹۰۸,۰۰۰	۵۹۲,۰۰۰	۵۰,۵۰۰	۵/۰۹
۱۳۸۶	۱۱,۱۴۳,۰۰۰	۶۵۱,۰۰۰	۷۴,۰۰۰	۵/۸۴
۱۳۸۷	۱۳,۱۰۴,۰۰۰	۵۶۰,۰۰۰	۹۹,۰۰۰	۴/۲۷
۱۳۸۸	۱۳,۰۰۰,۰۰۰	۶۵۶,۰۰۰	۱۱۶,۰۰۰	۵
۱۳۸۹	۱۳۶,۰۰۰,۰۰۰	۸۲۲,۰۰۰	۱۴۳,۰۰۰	۶

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران.

مطابق جدول فوق با رشد ۴۰ درصدی استخراج و افزایش تولید سنگ تزئینی خام از ۹/۳ میلیون تن به ۱۳ میلیون تن در طی پنج‌سال اخیر، صادرات سنگ تزئینی خام نیز رشد چشمگیری داشته است، ولی همان‌طور که مشاهده می‌شود، نسبت صادرات به تولید، از افزایش چشمگیری برخوردار نبوده و از افت‌وخیز برخوردار بوده است. این امر می‌تواند در نتیجه افزایش ظرفیت فرآوری در داخل، کاهش کیفیت سنگ‌های استخراج شده، ورود رقبای جدید به

بازار جهانی سنگ، تغییر سلیقه مصرف‌کنندگان از سنگ‌های ایرانی به دیگر سنگ‌ها و... باشد. حال اگر روند فرآوری در داخل کشور را بررسی کنیم، تولید سنگ تزئینی فرآوری شده و صادرات آن به صورت جدول ۳ خواهد بود.

جدول ۳. میزان و ارزش صادرات سنگ تزئینی فرآوری شده (تن)

عنوان سال	تولید سنگ تزئینی فرآوری شده	صادرات سنگ تزئینی فرآوری شده	ارزش صادرات سنگ تزئینی فرآوری شده (هزار دلار)	نسبت صادرات به تولید سنگ تزئینی فرآوری شده (درصد)
۱۳۸۴	۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۷۴,۰۰۰	۶۸,۵۰۰	۲/۱۷
۱۳۸۵	۸,۵۰۰,۰۰۰	۱۸۸,۰۰۰	۸۱,۵۰۰	۲/۲۱
۱۳۸۶	۸,۵۰۰,۰۰۰	۱۸۴,۰۰۰	۶۱,۵۰۰	۲/۱۶
۱۳۸۷	۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۳۷,۷۰۰	۶۴,۰۰۰	۱/۷
۱۳۸۸	م.ن	۱۰۹,۰۰۰	۵۴,۰۰۰	م.ن
۱۳۸۹	م.ن	۱۱۹,۰۰۰	۵۷,۳۰۰	م.ن

مأخذ: همان.

م.ن. موجود نمی‌باشد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود، تولید سنگ فرآوری شده در داخل طی سال‌های برنامه چهارم، علیرغم افزایش استخراج و تولید سنگ خام، تفاوت چشمگیری نداشته و حتی در سال ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۶ کاهش نیز داشته است. این تناقض آمار، از دو منشأ می‌تواند باشد؛ اینکه سنگ‌های خام استخراج شده به صورت خام صادر شده‌اند که در این صورت باید آمار صادرات به نسبت افزایش تولید سنگ خام افزایش می‌یافت یا اینکه تولیدات صورت گرفته در

معادن سنگ، با توجه به شرایط اقتصادی کشور و منطقه، ارزش فرآوری یا صادرات را نداشته و استخراج‌های صورت گرفته در معادن دیو شدند و به‌جای استفاده از سنگ‌های داخلی، مصرف سنگ‌های وارداتی فرآوری شده افزایش پیدا کرده است. در صورت درست بودن فرض دوم، می‌توان نتیجه گرفت که ایران در بخش سنگ در بازار جهانی به‌تدریج جایگاه خود را از دست می‌دهد. این موضوع با بررسی آمار تولید جهانی و آمار واردات سنگ تزئینی ایرانی بیشتر روشن‌تر می‌شود. جدول ۴ آمار تولیدات جهانی و میزان واردات سنگ تزئینی خام و فرآوری شده طی سال‌های ۱۳۸۴ - ۱۳۸۸ را نشان می‌دهد.

جدول ۴. میزان و ارزش صادرات سنگ تزئینی خام و کار شده

سال	عنوان	آمار تولید سنگ خام در جهان (میلیون تن)	واردات سنگ خام (تن)	ارزش واردات سنگ خام (دلار)	واردات سنگ کار شده (تن)	ارزش واردات سنگ کار شده (دلار)	درصد افزایش - کاهش میزان	درصد افزایش - کاهش میزان واردات سنگ خام	درصد افزایش - کاهش میزان واردات سنگ کار شده	درصد افزایش - کاهش میزان تولید
۱۳۸۴	۲۹	۵۰۰۰	۱,۳۵۰,۰۰۰	۹۷۰۰	۲,۳۳۴,۰۰۰	—	—	—	—	—
۱۳۸۵	۸۶/۶	۵۸۰۰	۱,۳۰۷,۰۰۰	۲۳۰۰۰	۵,۹۹۰,۰۰۰	۱۶	-۳	۱۳۷/۱	۱۵۷	۹/۶
۱۳۸۶	۹۱/۶	۱۱,۰۰۰	۲,۱۹۰,۰۰۰	۳۳,۰۰۰	۱۱,۸۷۰,۰۰۰	۸۹/۷	۶۸	۵۶/۵	۹۸	۵/۸
۱۳۸۷	۹۰/۶	۱۰,۰۰۰	۲,۲۰۰,۰۰۰	۹۱۰۰۰	۴۴,۲۸۶,۰۰۰	-۹/۱	۰	۱۵۴/۸	۱۰۵	-۱
۱۳۸۸	۱۰۰/۳	۷۴۰۰	۱,۷۰۰,۰۰۰	۱۱۹,۰۰۰	۳۰,۸۵۷,۰۰۰	-۲۶	-۳۳	۳۰/۸	۲۷/۱	۱۰/۵

مأخذ: انجمن سنگ ایران.

مطابق جدول فوق، ارزش واردات سنگ تزئینی خام از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ روند افزایشی داشته و در سال ۱۳۸۸ کاهش داشته است. این موضوع در مورد میزان وزنی واردات سنگ تزئینی خام نیز تا سال ۱۳۸۶ صادق است، همچنین ارزش واردات سنگ تزئینی فرآوری شده از سال ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸، روند افزایشی داشته است. اگر میزان آمار این جدول را به‌طور همزمان با جدول آمار

صادرات (جدول ۲) مقایسه کنیم، نتایج قابل توجهی به دست می‌آید.

با دقت و بررسی میزان صادرات، واردات و تولید سنگ تزئینی فرآوری شده، می‌توان ادعا کرد که مصرف داخلی انواع سنگ تزئینی فرآوری شده داخل، طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۸ افزایش یافته است زیرا همزمان با کاهش صادرات و افزایش واردات از سال ۱۳۸۵-۱۳۸۸ و ثبات نسبی تولید می‌توان ادعا کرد که مصرف داخلی سنگ تزئینی کمی افزایش یافته یا از ثبات نسبی برخوردار بوده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در بازار داخلی حداقل در مدت بررسی، تقاضا به سمت استفاده از کالای جایگزین سنگ افزایش نیافته است (در صورت ثبات نسبی تقاضا).

— کاهش صادرات سنگ فرآوری شده همراه با افزایش واردات آن، نشان‌دهنده کاهش میزان رقابت‌پذیری سنگ فرآوری شده ایران در عرصه بازار جهانی سنگ است. این موضوع می‌تواند به دلیل تغییر سلیقه مصرف‌کنندگان جهانی از سنگ‌های ایرانی به دیگر سنگ‌ها باشد. در صورت صحیح بودن این فرضیه، باید صادرات سنگ خام ایرانی نیز کاهش یابد ولی با توجه به جدول صادرات، چنین وضعی را شاهد نیستیم، زیرا صادرات سنگ خام از لحاظ وزنی از یک روند ثابتی برخوردار بوده است. بنابراین کاهش صادرات سنگ فرآوری شده ایران، باید بنا به دلایلی همچون کاهش کیفیت نسبی سنگ‌های فرآوری شده یا بالا بودن قیمت اعلامی از طرف صادرکنندگان باشد که هر دو دلیل با توجه به مشکلات ساختاری در بخش صنایع معدنی و صنعت سنگ به وجود می‌آید. در این صورت باید به شواهدی دال بر پایین بودن قدرت رقابتی سنگ

فرآوری شده ایران و وضعیت ضعیف فرآوری سنگ در ایران و دیگر نقاط جهان اشاره کرد.

۳. وضعیت فرآوری سنگ در ایران

در ایران حدود ۶۰۰۰ واحد سنگبری در حال فعالیت هستند که از میان این کارخانجات حدود ۲۵۰ واحد با تکنولوژی مدرن، فرآوری سنگ را انجام می‌دهند و مابقی کارخانجات با تکنولوژی قدیمی سنگ‌های خام را فرآوری می‌کنند.

سنگ مصرفی کارخانجات سنگبری نیمه‌صنعتی و سنتی (کارخانجات با تکنولوژی قدیمی) به‌طور کامل از کوپ‌های درجه ۱، ۲ (از یک تکه تا دو تکه) لاشه سنگ‌های کوپ‌های درجه ۲ و ۳ (از دو تکه تا چهار تکه و ناقوار) تأمین می‌شود. قیمت هریک از این کوپ‌ها با توجه به کیفیت، نوع سنگ، نوع قواره و... متغیر بوده و نسبت به کوپ‌های صادراتی بسیار پایین است. از هر تن این نوع کوپ‌ها نیز با توجه به قواره و تعداد تکه، حداکثر ۶ مترمربع سنگ فرآوری شده به‌دست می‌آید که از کیفیت صادراتی برخوردار نبوده و برای مصارف داخلی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

در ۲۵۰ کارخانه مدرن، فرآوری سنگ با تکنولوژی روز صورت گرفته و اکثراً سنگ‌های با کوپ صادراتی، کوپ درجه ۱ (یک یا دو تکه) مورد استفاده قرار می‌گیرد که با توجه به نوع کوپ و سنگ مصرفی، از هر تن سنگ خام، حداکثر ۱۰ مترمربع سنگ فرآوری شده به‌دست می‌آید. کیفیت سنگ‌های

فرآوری شده در حد صادراتی و قابل رقابت بوده و به برخی از کشورهای صادر می‌شود. ولی نکته قابل توجه در این خصوص این است که اکثر کارخانجات مدرن، با ظرفیت کمتر از ۷۰ درصد کار می‌کنند به عبارت دیگر، کارخانجات مدرن با سرمایه‌گذاری بالا، با تمام ظرفیت تولید نمی‌کنند و همین امر موجب افزایش هزینه‌های سربار و قیمت تمام شده می‌شود.

شاید یکی از دلایل آن، کمبود کوپ‌های صادراتی به‌عنوان مواد اولیه این کارخانجات باشد. چرا که کارخانجات مدرن برای استفاده از کوپ‌های صادراتی و کوپ‌های درجه یک طراحی شده و کوپ‌های درجه ۲ و ۳ سودآوری چندانی را عاید بنگاه نخواهد کرد. ولی بررسی علل و کمبود این نوع کوپ بسیار مهم است. از مهمترین دلایل کمبود این نوع کوپ در داخل رقابت‌ناپذیری بنگاه‌های داخلی در مقایسه با خریداران خارجی است. به‌طوری که خریداران داخلی با توجه به بالا بودن هزینه‌های سربار و فرآوری، قیمت پایین‌تری نسبت به خریداران خارجی برای خرید کوپ صادراتی پیشنهاد می‌کنند مضافاً اینکه نوع پرداخت خریداران خارجی بسیار بهتر از خریداران داخلی است (در اکثر موارد کارخانجات داخلی، نقدینگی کافی برای خرید نقد را نداشته و خریداران خارجی تمامی خریدهای خود را به صورت نقد انجام می‌دهند). از طرف دیگر در ارائه قیمت محصولات نیز فرآوری‌کنندگان داخلی رقابت‌پذیری لازم چه از لحاظ قیمت و چه از لحاظ کیفیت نسبی را با محصولات مشابه خارجی ندارند برای اثبات این موضوع قیمت انواع کوپ‌های صادراتی در داخل و انواع محصولات در داخل و خارج از کشور در جدول ۵ آورده شده است.

جدول ۵. قیمت انواع کوپ‌های صادراتی و محصولات سنگ تزئینی خام در ایران و چین

نوع سنگ	قیمت سنگ فرآوری شده ایرانی (\$/m ²)	قیمت سنگ فرآوری شده چینی (\$/m ²)	قیمت سنگ خام برای سنگبری ایرانی (\$/TON)	قیمت فروش سنگ خام FOB بندرعباس (\$/TON)
مرمر Onyx	۴۲-۳۹	۴۸-۴۰	۴۸۰-۴۳۰	۵۰۰
مرمریت طلایی - سیاه	۵۴-۴۸	۵۶-۵۳	۲۰۰-۱۸۰	۲۲۰-۱۹۰
مرمریت بژ	۳۸	۴۰-۳۷	۲۶۰-۲۱۰	۲۸۰-۱۹۰
مرمریت قهوه‌ای	۲۳	۲۴-۱۹	۱۷۰	۱۸۰-۱۵۰
مرمریت کرم طلایی	—	۴۷-۴۲	۱۸۰	۱۹۰-۱۴۰
تراورتن گردویی	۴۳-۳۸	۴۰-۳۷	۴۸۰-۲۲۰	۵۰۰-۲۸۰
تراورتن نوچه	۳۵-۲۷	۴۱-۳۸	۱۸۰	۲۱۰-۱۶۵
تراورتن بژ	۲۱	۲۴-۱۹	۱۴۵	۱۵۰-۱۳۵
تراورتن کرم	۳۱-۲۸	۲۶-۲۳	۲۴۰-۲۱۰	۲۸۰-۲۵۰
گرانیت سبز	۳۸	۵۰-۳۵	۲۸۰	۳۷۰-۳۲۰
گرانیت سیاه	۴۶-۴۲	۵۰-۳۴	۴۷۰-۳۹۰	۵۵۰-۴۸۰
گرانیت قرمز	۵۱-۴۸	۵۳-۴۷	۵۷۰-۴۸۰	۶۰۰-۵۰۰

همان‌طور که مشاهده می‌شود، خریداران خارجی سنگ تزئینی خام برای کوپ‌های صادراتی انواع معادن، قیمت نقد و بالاتر را پیشنهاد می‌کنند و در عوض محصولات خود را با قیمت پایین‌تری ارائه می‌کنند، که این موضوع باعث بروز مشکلات برای فرآوری‌کنندگان می‌شود. البته دلایل این امر می‌تواند مربوط به موضوعات بسیار زیادی باشد. یکی از عمده‌ترین دلایل مربوط، به مشکلات ساختاری اقتصاد ایران برمی‌گردد. اینکه حمایت‌های صحیح و بجا که منجر به افزایش رقابت‌پذیری تولیدکنندگان داخلی شود، صورت نمی‌پذیرد. به‌طور مثال خریدار چینی با خرید سنگ کوپ در سر معدن و پرداخت وجه نقد، کوپ‌های انتخابی را با

کشتریانی چین به قیمتی بسیار ناچیز به بنادر چین منتقل کرده و از هر تن سنگ کوپ، حدود ۱۵ مترمربع سنگ فرآوری شده به دست می‌آورد. در صورتی که فرآوری‌کننده ایرانی، با پرداخت کرایه حمل بالای یک میلیون تومان برای ۲۰ تن بار، از هر تن کوپ صادراتی کمتر از ۱۰ مترمربع سنگ فرآوری شده به دست می‌آورد. در این شرایط محصول ایرانی نمی‌تواند در بازارهای جهانی با دیگر محصولات رقابت کند. از دیگر دلایل قابل بررسی، بالا بودن نرخ بهره و عدم دسترسی تولیدکنندگان به منابع مالی ارزان قیمت، اتخاذ سیاست‌های مالی و پولی نامناسب توسط دولت، تعرفه‌گذاری نامناسب و متغیر گمرکی و نبود محیط کسب و کار مناسب است که در کنار هم منجر به رکود در فرآوری رقابت‌پذیر سنگ تزئینی خام در داخل شده است. به این دلایل است که ایران علیرغم تولید حدود ۱۲ درصد سنگ تزئینی جهان، سهم بسیار ناچیزی در تأمین سنگ فرآوری شده بازارهای جهانی دارد.

دولت برای حل این مشکل و افزایش صادرات مواد فرآوری شده، اقدام به اعمال عوارض صادراتی به میزان ۷۰ درصد برای صادرات سنگ تزئینی خام نمود تا شاید این خلأ به نوعی جبران شده و ثروت‌های ملی با ارزش افزوده بالا و ایجاد اشتغال بیشتر، صادر شوند ولی به نظر می‌رسد این مصوبه بدون توجه به شرایط موجود و قوانین حمایتی ابلاغ شده است زیرا همان‌طور که قبلاً گفته شد، پایین بودن صادرات سنگ تزئینی فرآوری شده مربوط به (قابل رقابت با سنگ‌های جهانی)، عوامل ساختاری است که بدون حل مشکلات نهادی و ساختاری امکان رشد صادرات وجود نداشته و این امر فقط منجر به تعطیلی معادن فعال سنگ خواهد شد.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاد

وضع عوارض صادراتی برای مواد خام معدنی براساس منطق فرآوری مواد خام در داخل، ایجاد ارزش‌افزوده بیشتر و افزایش اشتغال صورت می‌گیرد. بر همین اساس، عوارض ۷۰ درصدی برای صادرات سنگ خام در هیئت دولت در سال ۱۳۸۹ مصوب و قرار بر این شد که از تیرماه سال ۱۳۹۰ مورد اجرا قرار گیرد ولی قبل از اجرای این مصوبه، در قانون بودجه سال ۱۳۹۰، اعمال هرگونه عوارض بر صادرات مواد خام معدنی (اعم از سنگ‌های تزئینی نیمه فرآوری شده) ممنوع شد و با توجه به این موضوع، مصوبه دولت ملغی شد. حال تحلیل این موضوع که آیا وضع عوارض صادرات برای هر نوع ماده معدنی خام یا نیمه فرآوری شده بدون توجه به انواع زیرساخت‌های فرآوری، می‌تواند برای اقتصاد و اشتغال جامعه مفید باشد یا نه، می‌تواند سیاستگذاری برای وضع عوارض دیگر مواد معدنی را در مسیر درستی هدایت کند.

با توجه به آمار مربوط به واردات و صادرات انواع سنگ خام و سنگ تزئینی، کاملاً مشخص است که علت عدم تمایل بخش داخلی به فرآوری انواع سنگ‌ها، علیرغم افزایش استخراج سنگ تزئینی خام، فقط مربوط به صادرات سنگ‌ها و کوپ‌های با کیفیت بالا نبوده و وجود مشکلات ساختاری همچون فرسودگی ماشین‌آلات، عدم حمایت مالی بانک‌ها برای خرید تجهیزات، تحریم اقتصادی و... در بخش فرآوری موجب افت رقابت‌پذیری این کارخانجات در مقایسه با کارخانجات کشورهای برتر فرآوری‌کننده انواع سنگ تزئینی شده

است. که باید به‌طور اساسی مورد تحلیل و بازنگری قرار گیرد. در حالت کلی بدون حل مشکلات مربوط به کاهش هزینه‌های سربار کارخانجات و اتخاذ سیاست‌های مالی، پولی و ارزی مناسب و کمک به افزایش رقابت‌پذیری بنگاه‌های داخلی، نه تنها عوارض صادراتی برای سنگ خام کمکی به افزایش فرآوری رقابت‌پذیر نمی‌کند، بلکه این موضوع باعث کاهش تولید و استخراج سنگ تزئینی خام در معادن شده و سرمایه‌گذاری در بخش معدن و به‌تبع آن اشتغال پایدار در این بخش را دچار مشکل اساسی می‌کند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که همزمان با افزایش حمایت‌های اصولی از فرآوری‌کنندگان داخلی، هزینه‌های صادرات مواد خام معدنی نیز به‌طور متناسب افزایش یابد تا ارزش‌افزوده کل افزایش یابد و لطمه‌ای به حلقه‌های پستین و پیشین زنجیره ارزش مواد معدنی وارد نشود.

منابع و مأخذ

۱. وزارت صنایع و معادن (عملکرد تفصیلی معدن و صنایع معدنی).
۲. گمرک جمهوری اسلامی ایران.
۳. انجمن سنگ ایران.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۱۳۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی وضعیت سنگ تزئینی در ایران

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه معدن و صنایع معدنی)

تهیه و تدوین: فرید دهقانی

همکاران: مریم میرزالی، ابراهیم مقصودی

ناظر علمی: محمدرضا محمدخانی

متقاضی: احمد توکلی (رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۱۰/۵